

Drobné zkušenosti z války.

Plukovník gšt. Josef Bartoš:

Čtrnáct dní se samostatnou baterií.

I.

Ve VR. roč. 1936 v červnovém čísle na straně (187) 827 uveřejnil škpt. děl. Vselovod Milodanovič v čl. „3 dny se samostatnou četou“ činnost této čety v boji u Kalusze v Haliči koncem února a počátkem března 1915.

V uvedeném článku líčí autor celkem podrobně situaci na ruské straně v prostoru u Kalusze a třídenní činnost samostatné dělostřelecké čety pod jeho velením. Zmiňuje se i o účincích svých paleb a o nepřátelské situaci v den bitvy, t. j. dne 1. března 1915.

Bude proto zajímavé nejen pro autora, nýbrž i pro ostatní čtenáře slyšet i úsudek a dojem účastníka, který bojoval v témže prostoru a v uvedené době na rakousko-uherské straně. Objasní se tím skutečná situace na rakousko-uherské straně, účinek paleb čety autora a bojová situace 1. března 1915, a co před tímto dnem předcházelo.

Kromě toho bude zajímat, zejména mladé důstojníky, boj samostatné a celkem opuštěné baterie, v těžkém, zasněženém terénu, za nevyjasněných a kritických situací.

Na konci článku uvedu, kterých opominutí jsme se dopustili, a to jak škpt. Milodanovič, tak také já.

II.

4. baterie rakousko-uherského polního kanonového pluku 3 byla počátkem února 1915 pod mým velením v postavení v Ruském Polsku na Nidě, v prostoru Pinczowa. V polovici února byla baterie vytažena z fronty s rozkazem pochodoval do Krakova. Tam byla naložena a převezena přes Vídeň, Budapešť a Debrecín do Karpat. Co dělají ostatní baterie pluku nebo jednotky vlastní 5. pěší divise (Olomouc), jsem nevěděl. Ani směr převozu mi nebyl předem oznámen.

23. února při svitání v stanici Jaremcze u Delatyna bylo mi oznámeno, že tam má baterie vyložit a pochodoval přes Delatyn do Nadworné; tam prý dostanu další rozkazy. Fronta prý je někde u Stanisławowa, asi 70 km daleko. Železniční most u Delatyna byl ustupujícími Rusy zničen, a proto bylo nutno vykládat již v Jaremcze. V Nadworné baterie nocovala. 24. února pochodovala do vsi Stare Bohorodczany. Tam jsem večer dostal rozkaz, že se baterie podřizuje 5. honvédské jezdecké divisi ve vsi Berežnici a že se u jejího velitelství mám s baterií hlásit během 25. února. Osa pochodu mi udána nebyla. Proto jsem volil polní cestu přes Niewoczyn a Zawój.

Ačkoli denní pochody dosahovaly délky jen 20—24 km, byly velmi namáhavé.

Pochody byly prováděny za silných mrazů. Silnice a cesty byly zaváty sněhem, zejména lesní cesta Niewoczyn—Zawój, 8 km dlouhá, byla velmi neschůdná.

Pro pochody ve sněhu byla baterie vybavena sanicemi, na které se děla a muniční vozy postavily a připevnily. Sanice se však nikterak neosvědčily. Byly krátké a úzké. Pod vahou děl se zařezávaly tak hluboko, že koně byli ještě více namáháni. Bylo nutno sanice odníti a pochodoval po kolech.

Po vyčerpávajícím pochodu jsem dorazil 25. února odpoledne do vsi Zawoje. Tam jsem odevzdal velení prvnímu důstojníkovi baterie a klusal do Berežnice k ve-

litelství 5. honvédské jezdecké divise. U ní jsem byl o situaci (viz náčrt 1) a úkolu informován asi takto:

„Vlastní jednotky drží jižní břeh Lomnice. Před námi na severním břehu Lomnice jest jen ruské jezdectvo. V městečku Kaluszi je vyšší ruské velitelství. 5. honvédská jezdecká divise je ve skupině německého generála Marschalla. V nejbližších dnech podnikne tato skupina ofensivní akci přes Lomnici.

Zaujměte palebné postavení v prostoru vesnice Berežnica a chraňte prozatím vlastní prvky na Lomnici, zejména v prostoru vesnice Dobrowlany, kde je možný přechod přes řeku, o který se Rusové již pokoušeli.“

Dále jsem byl upozorněn, že jezdecká divise nemá žádného dělostřelectva a že není známo, zda nějaké dělostřelectvo dostane. A proto že musím plnit veškeré úkoly z vlastní iniciativy.

Na mou otázku, v jaké šíři mám působit, bylo mi řečeno: „až kam dostřelíte“. Tato poněkud divná odpověď byla v dané situaci oprávněná. Úsek divise byl velmi široký a dělostřelectvo žádné. Na ruské straně prý se však dosud také žádné dělostřelectvo nehlásilo.

Po krátkém průzkumu a po příchodu baterie zaujala baterie palebné postavení při severozápadním okraji vesnice Berežnica. Pozorovatelnu jsem zvolil v stodole na severním okraji vesnice. (Viz náčrt 1.) Vzdálenost pozorovatelnu od baterie asi 200 m. Kolesny, trén, koně — vše bylo v domcích u palebného postavení. Spojení s jezdectvem jsem neuskutečnil.

Pozorovatelná na hřbetu jižně od Lomnice převyšovala značně široké údolí řeky. Na sever od Lomnice terén zase stoupal. Městečko Kalusz se jevilo na hřbetu a na svahu klesajícím k Lomnici. Tok Lomnice a vlastní jednotky bylo dobře vidět. Rovněž i pravděpodobné místo přechodu severně od Dobrowlan jsem brzy našel, ačkoli bylo poněkud zastřeno domky vsi Dobrowlany.

Celé údolí Lomnice, dolního toku Berežnice a ramena Urywu (viz náčrt 1) leželo přede mnou jako na dlani. Jakýkoli pohyb ve dne jsem mohl v zárodku udusit, a to tím spíše, že se mohl dít jen na vyježděných nebo vyšlapaných cestách. Všude byl hluboký sníh.

Vesnice Dobrowlany a zejména Podmichale omezovaly poněkud pozorování na řeku Lomnici, ale jen v šíři vesnic.

Po zaujetí palebného postavení jsem zastřílel baterii tím, že jsem palbou razil dosud nerušený pohyb severně od Lomnice. Získané prvky jsem si zaznamenal.

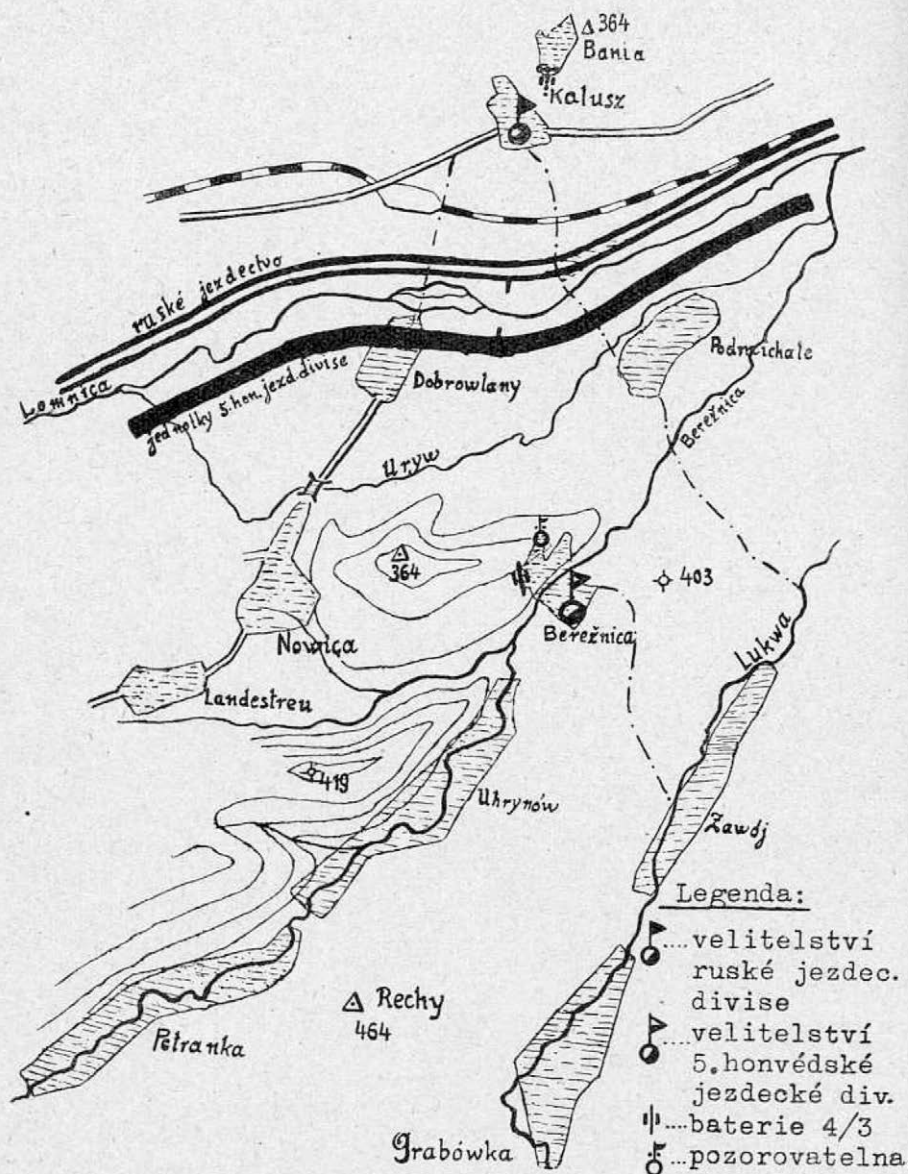
Od 25. až 28. února odpoledne se nedělo na frontě nic zvláštního. Činnost baterie se omezovala na rušení a rozptylování větších hloučků u protivníka. Jen 27. února dopoledne se pokusil protivník přejít malými silami u Dobrowlan řeku Lomnici. Jeho pokus však ztroskotat již v palbě baterie. Tato nešikovná akce, prováděná ve dne, bez dělostřelecké přípravy a nepřítelem dobře pozorovaná, musila ztroskotati.

Na mé palby nebylo s ruské strany odpověděno žádnou palbou z děl. Mohl jsem tudíž jen potvrdit názor velitele divise, že v prostoru Kalusze nemají Rusové dělostřelectva.

Denní mrazy značně polevily, a proto jsem čekal stále na rozkaz k útoku. Z toho důvodu jsem nijak nerušil zjištěné ruské velitelství v městečku Kaluszi. Chtěl jsem tak učinit až před samým útokem.

III.

28. února bylo pozorovat u Rusů značný ruch, zejména na silnici a na cestách na západ od Kalusze. Bylo vidět pohyb větších skupin pěchoty (dříve jen jezdectva) a vozidel, což jsem hlásil. Přesuny se děly mimo donosnost baterie.

Měř. 1:100.000.

Náčrt 1.

Náhle v pozdních odpoledních hodinách zahájilo nepřátelské dělostřelectvo palbu na Podmichale. Byly to jen jednotlivé rány. Protože jsem předpokládal, že v prostoru u Kalusze není ruské dělostřelectvo, lze snadno pochopit, že tyto rány vzbudily mou pozornost. Palba přicházela ze severního konce Kalusze a před setměním ustala.

Poslal jsem proto do Podmichale důstojníka patrače, aby mi zjistil, zda snad nepřítel nekoná přípravy k přechodu Lomnice. Zároveň měl hlásit tamnímu veliteli pěchoty, že položím palbu baterie na možné přechody u Podmichale, kdyby nepřítel podnikl v noci útok.

Velitel praporu (5. honvédská jezdecká divise byla zesílena i pěchotou) mi vzkázal, že nepovažuje noční akci nepřitele za pravděpodobnou. Domníval se, že účelem jeho dělové palby bylo rušit bezstarostný pohyb jeho lidí ve vesnici. Škod prý nezpůsobila. Bude-li však v noci nějaká nepřátelská akce, žádá o palby, které jsem navrhl. Měl jsem je zahájit, uslyším-li silnější střelbu v onom prostoru. Ale pak ujistil patrače, že je přesvědčen, že k ničemu v noci nedojde. Rusové jsou prý rádi, že jim dá pokoj.

Po setmění začalo silně mrznout. Kolem 18. hodiny přišel ke mně od velitelství jezdecké divise důstojník a oznámil mi asi toto: „Jezdecktvo má rozkaz ihned vyklidit postavení na Lomnici a bude přesunuto jinam. Baterie však zůstane v palebném postavení. K její ochraně se přiděluje četa husarů (asi 30 jezdců). Velitel se bude hlásit u tebe.“

Na můj dotaz, co zůstane přede mnou, odpověděl krátce, že „nic“, a co je s předvídanou ofensivou, řekl, že „také nic“. Na můj další dotaz, kde budou nějaké vlastní jednotky vpravo a vlevo, odpověděl, že neví, že rozkaz přišel nečekaně a týká se jen jezdců. Pěchota prý zůstává asi na místě. Pak mi dal ještě „dobrou radu“, že prý v noci Rusové beztoho nic nepodniknou a ráno prý již uvidím, co bude. Na můj další protest a požadavek, aby mi aspoň řekl, komu podléhám, jaký mám úkol, odpověděl, že neví, že prý jistě další rozkazy ještě dostanu a odešel.

Zažil jsem již různé nepříjemné situace jako velitel baterie od počátku války v poli a od prvních bojů r. 1914. V bojích ve volném terénu, za stálého pohybu fronty je to věc pochopitelná. To se mi však ještě nestalo, aby pěchota odešla z fronty a zanechala baterii s četou husarů vědomě v mezeře asi 5–6 km široké a k tomu bez rozkazu a úkolu, v noci, ve sněhu atd. Kdybych alespoň věděl, co ode mne chtějí! A sám jsem si situaci nedovedl nijak vysvětlit.

Mé úvahy přerušil husarský nadporučík, velitel čety, přidělené mi k ochraně. Hlásil příchod a ubytování čety ve vesnici.

Vysvětlil jsem mu situaci a rozkázal, že jeho četa musí během noci chránit baterii, a to na severních svazích trig. 364 a na severním okraji Berežnice, zejména ve směru na Dobrowlany.

Poněvadž byla již noc a husaři nebyli s terénem a situací obeznámeni, musil jsem hlídky osobně umístit a stanovit jim úkoly. Uvažoval jsem i o tom, nemám-li vyslat jednu hlídku k přechodu přes Lomnici u Dobrowlan. Od tohoto úmyslu jsem však upustil proto, že by byla příliš daleko, úplně izolována a byla neznalá situace. Mimoto každé předčasné ztrátě jezdců jsem musil zabránit již ve vlastním zájmu.

Celkem mohu říci, že jsem situací nebyl zvláště zneklidněn. Znal jsem protivníka a věřil jsem, že se nám do svítání nic nestane. I velitel čety husarů byl dobré mysli. S drsným humorem mi řekl: „Ty jsi velitel a máš právo rozkazovat. Ale já na tvém místě bych ty ubohé husary neposílal do toho mrazu, tmy a sněhu. Podívej se, to máš jedno. Přijdou-li Rusové, zařezou nás tak jako tak, poněvadž ty hlídky

je nezadrží, a nepřijdou-li, pak ti lidé zbytečně venku mrznou. A já ti říkám, že Rusové nepřijdou. Nech nás vyspat a zítra se nedáme“.

S tou logikou jsem přece jen nesouhlasil. U baterie jsem nařídil koně poněchat ubytované, avšak nasedlané a přistrojené. Při svítání však zapráhnout.

Čtěl jsem se již uložit k odpočinku v domku u pozorovatelny, když mne asi kolem 22. hodiny ruská dělová palba přinutila odebrat se na pozorovatelnu. Palba vycházela jako odpoledne z prostoru severně od Kalusze a byla zase řízena na vesnici Podmichale. Brzy jsem poznal, že střilejí jen dvě děla přes zřejmou námahu ruského velitele, aby tuto skutečnost zastřel. S počátku jsem předpokládal, že dělová palba předchází nějakou ruskou noční akci na vesnici Podmichale. Všude byl však úplný klid, nepadla ani rána z pušky neb kulometu. Tato skutečnost, přestávky v dělové palbě a její stálé opakování do téhož prostoru mne brzy přesvědčily, že běží jen o noční rušení vojsk ve vesnici Podmichale.

Záblesky ruských děl bylo jasné vidět. Protínáním vpřed jsem zjistil, že palebné postavení ruských děl je na jižním okraji vesnice Banie severně od Kalusze, t. j. skoro 8 km od mé baterie, tedy mimo dostřel. Zjištění ruské čtyř bylo — jak vidět z náčrtu v článku škpt. děl. Milodanoviče — správné. S četou nebyl ovšem v Kaluszi, nýbrž severně od jižního kraje vesnice Banie, pozorovatelnu neměl na svahu trig. 361, nýbrž, podle rakouských map, na jižních svazích trig. 364 (viz náčrt 1).

Před půlnocí palba ustala a všude se rozhostilo úplné ticho. Teprve tento naprostý klid vzbudil ve mně pocit úplného osamocení a opustěnosti, a to tím více, že dosud žádný rozkaz pro baterii nedošel, a já jsem naprosto nevěděl, kde bych měl nějaké nadřízené velitelství hledat. Cítil jsem podvědomě, že příští den bude trudný.

Dané rozkazy však jsem již nechtěl měnit. Obešel jsem jen vesnici, kontroloval strážní službu a hotovost u děl a nařídil, aby se velitel čtyř husarů dostavil ke mně při svítání. Sluha mne měl vzbudit před svítáním. Pak jsem šel do domku u pozorovatelny. Tam však na peci stará Rusinka stále naříkala: „Kriste Ježíši, co se to bude zase dít...“ Teprve na mé rázné okřiknutí umlkla a já na tvrdé lavici ihned usnul.

IV.

Ráno 1. března, když jsem vstal, zjistil jsem všude zase úplný klid. Velitel husarů hlásil, že se nic v noci nestalo, ani žádný rozkaz pro baterii nedošel. Pak jsem zašel k baterii a viděl, že je vše připraveno podle večerních rozkazů. Kolesny i trény byly zapraženy a stály blízko baterie na cestě ve vesnici. Odebral jsem se na pozorovatelnu, poněvadž se již rozbřesklo.

Jakmile se ranní mlha v údolí Lomnice rozptýlila, zpozoroval jsem, že Rusové překročili do svítání Lomnici u Dobrowlan a že vesnice je plná ruské pěchoty. Na jižním a východním okraji vesnice bylo jasné vidět zajišťovací hlídky. Východně od vesnice Dobrowlan až po vesnici Podmichale Rusové nebyli. Zda v Podmichale jsou Rusové či Rakušané, nebylo možno rozeznat. Situace západně od Dobrowlan jsem nemohl s pozorovatelny dobře posoudit.

Odeslal jsem proto dělostřeleckou pátrací hlídku do Podmichale s úkolem zjistit, kdo je v Podmichale a co se tam v noci dělo.

Veliteli husarů jsem pak nařídil odeslati hlídku na trig. 364 (nikoli 361, jak uvádí škpt. děl. Milodanovič) západně od Berežnice, aby pozorovala prostor na západ od Dobrowlan a chránila baterii z tohoto směru. Zbytek čtyř ať shromáždí za pozorovatelnou k okamžitému použití podle toho, jak se vyvine situace, ale jen na můj rozkaz.

Byl krásný, slunný zimní den a pozorování skvělé. Nařízené zajištění a zjištění situace v Podmichale mi prozatím úplně stačilo. Vše ostatní jsem pozoroval sám.

Brzy po svítání se rozpoutala na západě dosti daleko ode mne oboustranná dělová palba. Pro výšinu trig. 364 jsem palbu pozorovat nemohl.

Krátce poté přijel ke mně major děl. Hoffmann, velitel houfnicového oddílu od 5. pěší divise, a řekl mi asi toto:

„Zjistil jsem, že na tebe zapomněli. Proto přicházím osobně, abych ti vše vysvětlil. Rusové budou pravděpodobně útočit na prostor Landestreu a jižně, kde je v obraně 5. pěší divise (k níž baterie podle válečného složení patřila). Ty s baterií podléháš teď zase této divisi. Zůstaneš s baterií zde, a nebudeš-li se moci ubránit, ustoupíš na trig. 464 Rechy západně od Petranky, kde dostaneš další rozkazy. Trén odešli ihned do Grabówky. (Viz náčrt 1.) Pravé křídlo 5. divise je u Nowice“.

Když jsem objasnil mjr. Hoffmannovi svou situaci, rychle odklusal.

Zanedlouho se vrátila pátrací hlídka z Podmichale a hlásila: „Vesnice je ještě obsazena vlastní pěchotou. Včera večer byla postřelována dělostřelectvem. Palba způsobila značné ztráty a hodně škod (potvrzují tudíž ličení škpt. Milodanoviče). Jinak se v noci nic nedělo. Rusové řekli Lomnici u Podmichale dosud nepřekročili a neprojevují ani úmysly tak učinit. Prapor v Podmichale však dostal návštěví, aby byl připraven vyklidit vesnici. Kterým směrem a kdy bude ustupovat, neví.“

Protože se dělostřelecký boj na západně značně zesiloval a hlídka na trig. 364 mi dosud nic nehlásila, odeslal jsem k ní důstojníka patrače, aby pozorování a hlášení prováděl on.

Trén jsem odeslal ihned do Grabówky, kuchyni jsem však ponechal u baterie. Zbytek pátrací hlídky pak k průzkumu ústupové cesty Berežnica—Uhrynów—Petranka—trig. 464 Rechy.

Do 10 hodin se situace přede mnou nijak nezměnila. Ruská pěchota dosud z Dobrowlan nevyrazila. Na okrajích vesnice bylo vidět skupinky Rusů (pravděpodobně důstojníků) s mapami a kukátky, jak ukazují do prostoru trig. 364 a u Berežnice. Jinak nebylo nic vidět, ani severně od Lomnice.

Ačkoli mi bylo jasno, že vesnice Dobrowlany je plná ruské pěchoty a že bych ji palbou do vesnice mohl značně poškodit, ne-li úplně rozehnat (domky byly jen ze dřeva), přece jsem tak neučinil, a to jediné z lidskosti. Vesnice byla plná civilního obyvatelstva, žen a dětí. A takový masakr jsem si nechtěl vzít na svědomí, ačkoli mi bylo jasno, že nevyužívám nejvhodnějšího okamžiku ke zdolání protivníka a že se tím uvádím do situace ještě nepříznivější. Proti všem zásadám a rozumovým důvodům jsem se rozhodl zahájit palbu, až protivník z vesnice vyrazí. Ruská dělová četa z prostoru Banie neprojevila naprosto žádnou činnost a proto jsem předpokládal, že tam již asi není. A jiná ruská baterie se nehlásila. V 10 hodin vyrazila ruská pěchota z Dobrowlan asi takto (viz náčrt 2).

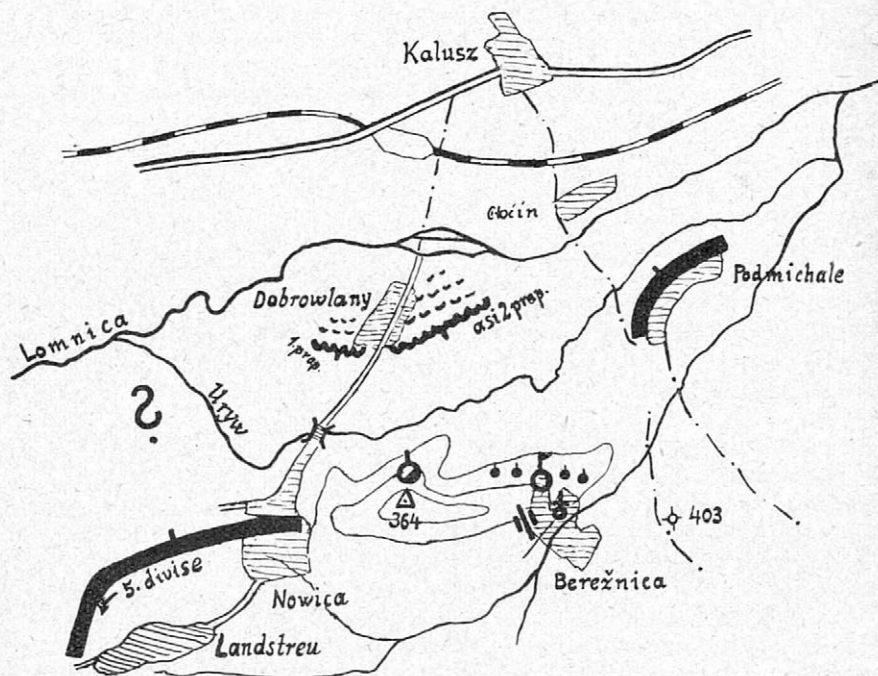
Asi jeden prapor podél silnice Dobrowlany—Nowice a asi dva prapory směrem do prostoru trig. 364—Berežnica. Velmi husté rojnice, v několika sledech za sebou, postupovaly velmi zvolna a velmi těžko v hlubokém sněhu.

Zahájil jsem ihned palbu na ty části, které směřovaly na Berežnici. Četě husarů jsem nařídil rozvinout se po obou stranách pozorovatelný a brzdit rovněž ruský postup. Účinek palby se ihned projevil. V úplně holém údolí a v hlubokém sněhu byla ruská pěchota bezmocná bez dělostřelecké podpory, neopětovala ani palbu a udělala to nejhorší, co mohla: zalehla a snažila se zoufale zahrabat se do sněhu. Tím však poskytla šrapnelům takové cíle, že v ruských hustých rojnicích povstal nepořádek, jednotlivci i značné skupiny se zvedaly a prchaly zpět do Dobrowlan. Nebezpečí z tohoto směru bylo tedy prozatím zažehnáno.

Vtom došlo hlášení od důstojníka patrače na trig. 364, že Rusové vnikli do Landestreu a že vlastní pěchota ustupuje i ze vsi Nowice. Sám jsem viděl, že ruská pěchota

již od Dobrowlan překročila Uryw severně od trig. 364 a dosáhla tím hluchého prostoru baterie. Co se děje v Podmichale, jsem nevěděl.

Těmito událostmi se baterie ocitla nečekaně v nepříjemné situaci. Postupem Rusů přes Landstreu jihovýchodním směrem byla ohrožena má ústupová cesta přes Uhry-

Legenda:

- vlastní pěchota
- první sled ruské pěchoty v postupu
- hlídka husarů
- zbytek čety husarů
- baterie 4/3
- pozorovatelná

Měr. 1:100.000.

Náčrt 2.

nów—Petranku—Rechy. Ruská pěchota na sever od trig. 364 nemohla již být postřelována a ohrožovala palebné postavení baterie.

Boje jsem se však přes to ještě vzdát nechtěl. Nevyčerpal jsem dosud veškeré možnosti zastavit ruskou pěchotu. Její postup v hlubokém sněhu byl velmi pomalý a ruské dělostřelectvo se nehlásilo. Byl jsem přesvědčen, že čím déle vydržím na místě, tím více usnadním ústup pravého křídla vlastní divise a zaujetí nového obranného postavení. Musil jsem ovšem již pomýšlet na to, abych si zajistil vlastní ústup.

Proto jsem se rozhodl a nařídil:

1. Četa husarů (rozvinutá u pozorovatelné) se přemístí na severovýchodní svahy trig. 364 a chrání baterii proti ruské pěchotě v hluchém prostoru.

2. 2. četa baterie přijede k pozorovatelně, zaujme otevřené palební postavení a přímou a bočnou palbou zažene ruskou pěchotu z hluchého prostoru na sever od trig. 364.

3. 3. četa baterie pod velením velitele čety pochoduje ihned přes Uhrynów na svahy na jihovýchod od této vesnice a bude brzdít pravděpodobný postup nepřítele ze směru Nowice tak, aby baterii byl umožněn ústup přes Uhrynów na trig. 464 Rechy.

4. 1. četa pod mým velením zabrání z dosavadního palebného postavení ruské pěchotě, aby se vzchopila k novému postupu na Berežnici.

Jak byly mé úmysly a dané rozkazy provedeny?

1. Četa husarů se rozvinula v příkázaném prostoru a zahájila palbu na postupující pěchotu na sever od trig. 364.

2. Od 2. čety baterie, určené k přímé palbě u pozorovatelně, přijela jen jedna poločeta s velitelem čety. Druhé dělo zapadlo do zasněžené jámy a nebylo dosud vyproštěno. Dělovod však věděl, oč běží, a velitel čety byl přesvědčen, že i druhá poločeta brzy přijede. Ukázal jsem veliteli čety cíl, určil přibližně dálku 14 km a nařídil mu, rozehnat přímou palbou ruskou pěchotu, která již počala vystupovat na severovýchodní svahy trig. 364.

3. 3. četa rychle odjela ve směru na Uhrynów.

4. S 1. četou jsem dále postřeloval zalehlou ruskou pěchotu ve směru Dobrowlany—Berežnice.

Palby se dařily a dosáhly zamýšleného účinku. Ruská pěchota se buď zastavila nebo pobíhala, aby se vyhnula palbě. Nezmohla se ani na to, aby opětovně palbu na otevřeně stojící četou děl a husary. Zdálo se, že velmi trpěla, zejména bočnou a přímou palbou čety u pozorovatelně.

Viděl jsem situaci zase různě. Chtěl jsem i 1. četou přesunout do otevřeného postavení u pozorovatelně a zahnat protivníka zpět přes Lomnici a pak teprve ustoupit. Vtom však přišla první Jobova zpráva, a pak se události tak překotně řítily, že mohu podat jen krátké úryvky.

První hlášení došlo od důstojníka patrače na trig. 364, že ruské rojnice z Nowice postupují nejen na jihovýchod, ale i na trig. 364. Hlídka husarů bude nucena ustoupit. Brzy potom přijel důstojník patrač a osobně hlásil, že hlídka již ustupuje. Postup Rusů z Nowice na Berežnici ohrožuje baterii v palebném postavení.

Viděl jsem, že se v Berežnici již neubráním. Další boj na místě by znamenal vlastní bezúčelné zničení. Nařídil jsem proto zastavit palbu a nastoupit odjezd směrem na Uhrynów. Baterie (1. a 2. četa) se měla shromáždit u kostela v Berežnici. Velitel husarů jsem rozkázal, chránit odjezd baterie proti jednotkám na trig. 364.

Při nakolessnění v otevřeném postavení u pozorovatelně byla 2. četa napadena prudkou palbou pěchoty z údolí Lomnice. Palba ta však byla celkem málo účinná. Ze směru trig. 364 padaly též jednotlivé rány ruské pěchoty.

Po dalších nezbytných nařízeních a odklizení přístrojů s pozorovatelně, nasedl jsem s pomocnými orgány na koně a klusal ke kostelu, kde baterie (bez 3. čety) byla shromážděna v pochodovém proudu a ve vzorném pořádku a klidu.

Palba pěchoty ze směru trig. 364 mohutněla, a proto jsem nastoupil pochod klusem. Sjel jsem od kostela po prudce klesající cestě do údolí potoka Berežnice. Příkrym svahem byla baterie chráněna proti palbě pěchoty jak ze směru trig. 364, tak i ze směru Dobrowlany. Myslil jsem, že nejhorší máme za sebou a že, chráněn jsa svahem a pod záštitou husarů, snadno proklouznou přes Uhrynów, kde chrání ústup 3. četa baterie. K svému nepříjemnému překvapení však jsem viděl, jak se 3. četa

vrací ostrým klusem z Uhrynówa do Berežnice. Velitel této čety mi hlásil, že se nemohl dostat přes Uhrynów, poněvadž cesta vesnicí byla již pod blízkou palbou nepřátelské pěchoty se svahů severozápadně od vesnice, a že se proto vrací k baterii. Krátce, že k ústupu tímto směrem jest již pozdě.

Baterie stála nehnutě. Nikdo nepromluvil ani slova. Vtom ke mně přiběhl mladý hoch v uniformě polského studenta a celý udýchaný říkal, abych s děly rychle ujel. Rusové prý přicházejí i od Podmichale údolím potoka (viz náčrt 3), ale že se půjde ještě podívat, jak jsou daleko, a zmizel. Hned poté praskaly již první rány z tohoto směru. Důstojník patrač, kterému jsem právě dával rozkaz, aby zjistil, zda studentova zpráva je správná, se svalil i s koněm, který byl zasažen.

Připadal jsem si jako štvaný zajíc při kruhovém honu v zimě. První mou snahou muselo být, abych ujel z dosahu palby ze směru Podmichale. Kam se však mám obrátit? Na studium mapy nebylo ani pomyšlení. Viděl jsem, že s místa, kde jsem stál, vede mezi řídkými domky cesta do příkrého svahu východně od potoka Berežnice. Kam tato cesta vede, jsem si ani neuvědomil. Předpokládal jsem jen, že tento směr jest asi ještě volný a že se rychlým pochodem dostanu do prostoru, chráněného proti pěchotní palbě ze směru Podmichale. Husaři se dosud velmi obětovně bránili ve vesnici, někde za kostelem.

Krátce rozhodnut jsem velel: „Za mnou klusem v chod!“ Měl jsem jen obavy, zda spřežení zdolají bez zastávky příkrou, zasněženou cestu. Jako by však cítili, oč jde, táhli koně skvěle. Ani ranění koně nevyprovodili službu.

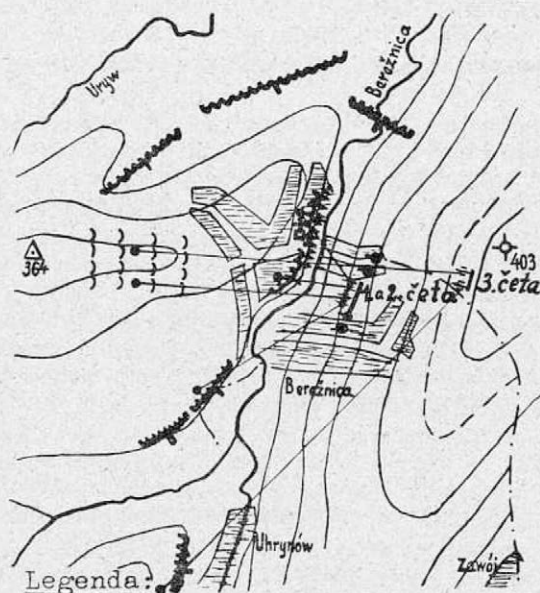
Asi v polovici svahu jsem se ohlédl a viděl, jak se jednotliví husaři ženou cvalem za mnou. Uvědomil jsem si ihned, že se husaři nemohli již ve vesnici ubránit, vesnici opustili a že baterie musí brzy dostat blízkou palbu pronásledující pěchoty ze hřbetu kostela Berežnice. Tato palba by pochoduující baterii jistě skosila. Proto jsem stočil 1. a 2. četou s cesty do prava a velel: „Palba vpravo! Kolesny za domky u děl. Jízdní zůstanou nasednutí“. Prvnímu důstojníkovi jsem pak nařídil, aby s 3. četou a kuchyní klusal do kopce dále až na hřbetnici. Tam aby zaujal rovněž otevřené palebné postavení a umožnil mi ústup, až odrazím očekávaného nepřítele ze směru kostela. Jeho kývnutí hlavou a hlasitě „rozumím“ bylo mi zárukou, že mému snad nesouvislému rozkazu porozuměl. Kolem baterie zpět cválající husaři, kteří dosud vykonali vše, co mohli, ztratili klid. Byl jsem nucen drsně zasáhnout a donutit je, aby sesedli a prodloužili čeli baterie.

Odkolesnění 1. a 2. čety v hlubokém sněhu se podařilo a kolesny hledaly kryt za domky, kdy ruská pěchota zahájila ze hřbetu kostela prudkou palbu do baterie (viz náčrt 3). Příkrčil jsem se u stromu za středem baterie a viděl, jak stojící houfy Rusů po obou stranách kostela do nás páli.

Děla však již byla obrácena do správného směru, rovněž i hlomozny stály u děl. Obsluha, touto prací vyčerpaná, těžce oddychovala. Nezahájil jsem proto ihned palbu, nýbrž nařídil obsluze, aby se kryla za děly a hlomoznami. Teprve až si trochu oddechla, dal jsem povel: „Nepřátelská pěchota na hřbetu po obou stranách kostela — šrapnely 8 — řada“. Rozprasky vypálené řady sice kryly cíl, ale vzhledem k převýšení baterie se mi zdálo, že řada je krátká. Příští řada s dálkou 10 byla dlouhá. Zahájil jsem proto palbu dělovodů s dálkou 8 a později s dálkou 9 a 10.

Přímá palba baterie zastavila nejen postup protivníka, nýbrž i umlčela jeho palbu úplně. Ruské houfy za zřejmé značných ztrát se rozprchly a zmizely ve vesnici. Nyní jsem řídil palbu „řadami“ na ruskou pěchotu střídavě na svahy jihozápadně od vesnice Berežnice a na svahy trig. 364, tedy jen na onu pěchotu, která by mi palbou mohla zabránit nakolesnění a odjezd.

Ruská palba ustala úplně. Teprve nyní jsem měl možnost uvažovat o situaci, co dále dělat. Uvědomil jsem si, že stojím u polní cesty Berežnice—Zawój, tedy u cesty, po které jsem 25. února do Berežnice přijel. Na mapě jsem zjistil, že přes Zawój se dostanu do Grabówky a odtud na trig. 464 Rechy (viz náčrt 1).

Měr. 1:50.000.

Náčrt 3.

3. četa ze hřbetu nad baterií dosud střílela na velmi vhodně volené cíle. 1. a 2. čety v palebném postavení však nyní hrozilo nebezpečí blízkého přepadu ze směru Podmichale, kam jsem neviděl. I přes hluboký sníh mohla již ruská pěchota být blízko v pravém boku baterie. Dal jsem proto rozkaz k rychlému odjezdu a pod ochrannou palbou 3. čety a celkem nejsem obtěžován, jsem dosáhl hřbetu. Po zastavení palby 3. čety jsem nařídil 1. důstojníkovi vést baterii krokem do Zawóje.

Při nakolesnění 3. čety zahájila však ruská pěchota na ni znovu palbu. 1. a 2. četa již byla za hřbetem. U jednoho děla 3. čety raněný kůň přelomil oj. Pro prudkou ruskou palbu a raněné koně v šestispřeží pokládal velitel 3. čety toto dělo za ztracené. Proto nařídil obsluhu děla vzít miřidla s sebou. Sám pak vložil do hlavně ekrasitovou nálož, aby dělo zničil. Tomu jsem však zabránil vynětím nálože a nařídil, aby obsluha odvěkla dělo z dosahu palby. Šlo jen o několik metrů k dosažení hřbetnice.

Obsluha jednoho děla však na to nestačila, a to přimělo velitele čety znovu k úmyslu, dělo zničit. Nařídil obsluhu odejít a vložil opět nálož do hlavně. Přiskočil jsem ještě včas, nálož znovu vyňal a zahodil ji daleko do sněhu. Zesílená obsluha pak

dělo dovlékla do bezpečí. Bystrý 1. důstojník sehnal mezitím někde předeek selského vozu a na něj byl upevněn chobot děla, jeho kolesna byla připevněna u jiného muničního vozu a baterie nastoupila mlčky pochoď krokem.

Zůstal jsem s husary vzadu, abych kryl ústup baterie a chránil ji proti možným překvapením ze severu. Pochodová osa vedla totiž s počátku téměř rovnoběžně s frontou. Předčasný ústup vlastních sil od Lomnice severovýchodně od Podmichale nevyučoval překvapení ze severu. Nikde nebylo vidět nějakou vlastní jednotku, ba ani jednotlivce. Kam se poděl pěší prapor z Podmichale? Nebezpečí, že baterie bude odrážena, nebylo ještě zažehnáno.

Teprve u Zawóje, kde jsem viděl vlastní pěchotu, jsem přiklusal k baterii a pochodoval s ní dále do Grabówky (viz náčrt 1). V ní jsem nařídil krmení a vydání stravy. Bylo již kolem 16. hodiny. Pak jsem jel na trig. 464 Rechy pro další rozkazy. Velitel divise tam byl s užším štábem, avšak bez velitele dělostřelecké brigády.

Hlásil jsem se proto u velitele divise a chtěl si vyžádat další rozkazy. Byl jsem však bryskně přerušen otázkou: „Vy jste zde? A kde máte baterii?“ Na mou odpověď, že stojí před kopcem v Grabówce, odvětil velitel divise již klidněji a poněkud udiveně: „Vždyť jsem vám poslal dvě eskadrony jako záštitu a velitel mi po návratu hlásil, že baterie je zajata.“ Hlásil jsem, že u mne nikdo nebyl a že jsem žádnou eskadronu ani neviděl. Pak jsem krátce vysvětlil, co se stalo. Velitel divise mi poděkoval a řekl, že předvídá večer další ústup, baterie aby si odpočinula v Grabówce a čekala tam na další rozkazy.

V.

Líčení škpt. děl. Milodanoviče odpovídá v celku dobře tehdejší situaci až na menší nepřesnosti.

Doufám, že po mém vyličení událostí opraví autor svůj přísný názor na „jednu lehkou nepřátelskou baterii, která líně postřelovala ruskou pěchotu na trig. 361“ (správně 364) — viz jeho článek str. (191) 831 — VI, odstavec V.

Ovšem škpt. děl. Milodanovič přiznává, že zaspal, boje se nezúčastnil a jeho pozorování jsou učiněna až po 12. hodině, kdy boj byl již skorem ukončen. V té době střelila již jen 3. četa, která chránila ústup 1. a 2. čety.

VI.

Roku 1916 za ofensivy gen. Brusilova byla rakousko-uherská armáda zatlačena až do prostoru západně od města Stanislawowa.

Octl jsem se s baterií zase blízko místa bojů z března 1915. Při průzkumu možných ústupových palebných postavení projel jsem zase vesnicí Berežnici. Někteří lidé mne poznali. Ptal jsem se jich na podrobnosti tehdejšího boje. Mezi jiným mi ukázali na vesnickém hřbitově hroby padlých Rusů. Počet jich mne až zarazil.

Kromě toho mi oznámili, že velitel ruského pěšího pluku, který postupoval z Dobrowlan na Berežnici, padl rovněž, zasažen šrapnelem do hlavy. Že však není na hřbitově pochován, nýbrž za vesnicí. Na mou výzvu mi hrob ukázali a na dotaz, proč nebyl pochován na hřbitově, odvětili, že Rusové sami tomu nechtěli.

Hrob byl bez kříže a úplně zpusťlý. Ptal jsem se proto, zda někdo neví, jak se onen ruský velitel pluku jmenoval. Odpověděli mi, že nevědí, ale že Rusové častěji opakovali jméno „Tatarin“ a že soudí, že se asi tak jmenoval.

Dal jsem proto zhotovit ruský kříž s nápisem: „Zde odpočívá plukovník ruské armády Tatarin, který padl 1. března 1915 při útoku na Berežnici“.

Po válce mi však bylo vysvětleno, že ruské „Tatarin“ znamená v češtině „Tatar“.

Velitel pluku byl pravděpodobně tatarského původu, a proto asi Rusové odmítli pohřbít ho na křesťanském hřbitově.

VII.

Pro posouzení činnosti velitele v boji je rozhodující výsledek boje. Podívejme se proto, jakého výsledku dosáhl škpt. děl. Milodanovič se svou četou.

Daný úkol splnil dobře. Účinná noční palba na Podmichale způsobila nepříteli poměrně značné ztráty.

Škpt. děl. Milodanovič se, bohužel, nezmiňuje ve svém článku, jaký účel měla mít jeho palba. Zdá se, že mu to řečeno nebylo a že to sám nevěděl.

Podle situace možno předpokládat, že palba jeho čty měla u protivníka vzbudit dojem, že se v Podmichale připravuje přechod přes Lomnici. Je-li tento předpoklad správný, byla jeho akce úplně zbytečná. Dělová palba jedné čty bez akce pěchoty (jezdeckta) prozradila velmi brzy úmysl a nezneklidnila nikoho, ani velitele pěchoty v Podmichale.

Vinu nelze ovšem přičítat škpt. děl. Milodanovičovi, nýbrž onomu veliteli, který četou do Kalusze poslal, resp. veliteli jezdecké divise, který dal demonstraci velmi chabě provést.

Četa vykonala dlouhý pochod jen proto, aby vystřídala jistý počet ran na vesnici a aby v den rozhodného boje, t. j. 1. března 1915, byla mimo činnost. Nebylo by bývalo účelnější užítí této čty ve prospěch hlavního náporu v prostoru u Landestreu? Nebo aspoň ve prospěch pěšího pluku 11. ruské divise, který 1. března 1915 útočil z Dobrowlan na Berežnici, a to bez veškeré dělostřelecké podpory?

Při provádění daného úkolu se dopustil škpt. děl. Milodanovič — pokud jsem jako protivník zjistil — těchto nedopatření:

1. Doba prvního přepadu ve 22 hodin byla velmi dobře volena. Do vesnice přijeli kuchyně k vydávání stravy atd. První přepad byl však krátký a další byly prováděny rychle za sebou a zase jen na vesnici.

Ve skutečnosti po prvním přepadu opustila pěchota vesnici, a proto další palby čty šly do prázdna. První přepad měl být nejdelší a neměl být omezen jen na vesnici, nýbrž měl být řízen i na její okolí, do něhož se pěchota uchýlila. Pak měla být jednohodinná až dvouhodinná přestávka, aby se pěchota do vesnice vrátila, a pak zase dlouhý přepad. Tím by palba byla ještě účinnější.

2. Zajímá se velitel čty o úkol na příští den? Měl spojit u velitele jezdecké divise? Jak mohl 1. března 1915 spát až do 12 hodin, když před jeho četou byl veden ruský útok, a to bez dělostřelecké podpory? Teprve jeho článkem je vysvětlena jeho absolutní nečinnost čty 1. března 1915. Kdyby se byl zajímal o to, co má dělat příští den, byl by značně ulehčil postup vlastní pěchoty z Dobrowlan na Berežnici a byl by znemožnil nepřátelské dělostřelecké četě zaujmout otevřené palebné postavení u pozorovateln a její bočné a zhoubné působení do hustých řad ruské pěchoty. Mohl svou palbou velmi snadno zahnat kleče a stoje pálicí husary s trig. 364, jakož i hlídku a pomocného pozorovatele s téže výšiny. Tím by byl donutil baterii k okamžitému ústupu a vlastní pěchotě by byl umožnil vniknouti rychle a snad i beze ztrát do mezery Nowice—Podmichale.

Nyní podrobme kritice činnost mé skupinky 1. března 1915 (baterie a četa husarů).

Skupinka zabránila ruské pěchotě vniknout předčasně do mezery Nowica—Podmichale a zamezila tím obchvat pravého křídla 5. divise a roztržení fronty.

Úkol, který mi sice jasně dán nebyl a který jsem dlouho nepochopil, byl podle slov uznání a díky velitele divise splněn, a to za malých poměrně ztrát na lidech a koních a beze ztráty děl.

Nyní posuďme omyly a nedopatření, kterých jsem se dopustil, i když neměly rozhodujícího účinku na splnění úkolu.

1. Palebné postavení baterie vyhovovalo pro akci útočnou a pro ochranu jezdeckva na řece Lomnici. Pro značné hluché prostory před baterií však palebné postavení pro obranný boj do hloubky nevyhovovalo, viz boj 1. března 1915.

2. Pozorovatelná byla pro útok dobře volena. Jakmile jsem však ráno zaslechl boj západně od trig. 364, měl jsem tam zřídít pomocného dělostřeleckého pozorovatele s telefonním spojením. Učinil jsem tak pozdě a pod tlakem situace nebyl již čas klásti telefonní vedení. Tím se stalo, že hlášení o postupu Rusů z Nowice do boku baterie přišlo pozdě, čímž se baterie ocitla v nepříjemné situaci. Opominutí 1. a 2. povstala tím, že mi bylo nařizováno připravit se k ofenzivě, a proto jsem o obraně do hloubky vůbec neuvažoval.

3. Neuskutečnil jsem telefonní spojení ani s jezdecktvem ve vsi Dobrowlanech, ani s pěchotou v Podmichale. Jako důvod mohu uvést jediné to, že mi to nikdo nenařídil, ani to ode mne nežádal. Já pak spoléhal na výborné pozorovací podmínky.

V noci a mlze by se však pěchota mé pomoci nebyla dovolala. To byl proto vážný nedostatek. Měl jsem toto spojení uskutečnit z vlastní iniciativy a konečně i ve vlastním zájmu. Nedostatek spojení s pěchotou v Podmichale jsem nejvíce pociťoval sám za boje 1. března 1915. Nevěděl jsem, co se tam děje, kdy a kam ustoupila pěchota z Podmichale. To mohlo mít pro baterii katastrofální následky. Od velitele pěšího praporu v Podmichale bylo rovněž nesprávné, že ustoupil, aniž mne o tom uvědomil. Tak jako já jsem se snažil, abych mu pomohl, tak měl i on jistou povinnost k baterii. Proč tak neučinil, nevím.

4. Noční palbu čtyř škpt. děl. Milodanoviče jsem mohl umlčet odvetnou palbou na Kalusz. Podle líčení autorova bylo v Kaluszi v okamžiku zahájení jeho palby plno ruského jezdeckva. Palba mé baterie by byla vyvolala jistě veliký nepořádek a ztráty u jezdeckva a u velitelství divise. Jsem přesvědčen, že by byl sám velitel gen. Krymov dal škpt. děl. Milodanovičovi rozkaz palbu zastaviti. Nejasnost vlastní situace a pocit úplného osamocení mne však zrazovaly, abych tak učinil.

5. Pro stanovení úkolu jednotlivým četám po 10. hodině 1. března jsem střílel osobně s 1. četou z palebného postavení baterie. Tím jsem byl upoután na činnost jedné čety.

Měl jsem odevzdati velení nad 1. četou 1. důstojníkovi a sám uvažovati jen o celkové situaci a úkolech jednotlivých čet.

6. Neinformoval jsem nikoho, ani 1. důstojníka, o situaci a o svých úmyslech. Kromě důstojníka patrače nikdo snad nevěděl, co se děje. Veškeré úvahy a trapnost situace jsem si ponechal pro sebe. Svě úmysly jsem oznamoval jen ve formě rozkazů. To nebylo správné. V boji je každý snadno zranitelný. Kdybych byl býval zraněn nebo zabit, bylo by bývalo v prvním okamžiku u baterie jistě vše bezradné, a to by bylo mělo pravděpodobně za následek její zničení.
